

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Itkonen, Hannu

Title: Kaverisuhteet muutoksessa

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © 2022 Liikuntatieteellinen seura

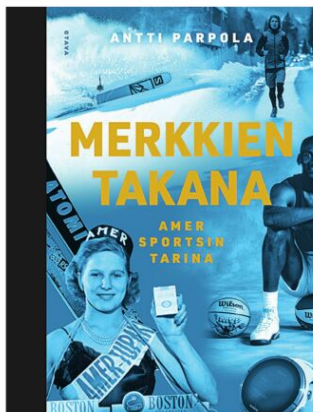
Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Itkonen, H. (2022). Kaverisuhteet muutoksessa. *Liikunta ja tiede*, 59(5), 58-59.

arvioitua

kaat yhdessä Amer-yhtymän kanssa tukemaan suomalaista taiteen, talouden ja tekniikan alaa ja kulttuuria.

Amerikkalaisuudella markkinoitu tupakka oli sotien jälkeen varma menekkituote. Tupakoinnin julkisuuskuvat oli jälleenrakennusvuosina myönteinen. Amer liikkui savuketrendien aallonharjalla ja toi 1950-luvun alussa Suomen markkinoille filttersavukkeet. Tuotemerkit olivat sananmukaisesti monien huulilla ja päätyivät osaksi populaarikulttuuria: **Juice Leskisen** ”Marilynessä” *keuhkoissa kirveli Boston*.

Lisävauhtia yritykselle toi yhteistyö tupakkajätti Philip Morrisin kanssa. Amer oli omassa mainonnassaan liittännyt tupakoinnin amerikkalaiseen elämäntapaan, mutta Marlboro-mies vei mielikuvamarkkinoinnin 1970-luvun alussa koko maailmassa uudelle tasolle. Marlboron markkinoinnissa ottivat oppia myös nousevat urheiluväline- ja tekstiilivalmistajat, kuten Nike.

Tupakoinnin haitoista alkoi päästä julkisuuteen yhä enemmän tietoa 1960–1970-luvuilla. Suomessa tuli myös voimaan vuonna 1978 tupakkalaki, joka kielsi tupakanmyynnin alle 18-vuotiaille ja rajoitti tupakointia julkisissa tiloissa. Amerin johto tiedosti, että yhtiön toimintaa on suunnattava muille aloille, vaikka tupakanvalmistus oli tuottoisaa toimintaa.

Yksi mahdollisista suunnista oli urheiluvälinevalmistus. Amer osti Koho-jääkiekkomailoja valmistaneen tehtaan 1970-luvun puolivälissä. Koho ei kuitenkaan osoittautunut tuottoisaksi sijoitukseksi. Amerin 1980-luvulla ostama amerikkalainen Wilsonkin oli pitkään heikotuottoinen. Pitkien vaiheiden jälkeen Amer muuntui kuitenkin 1990- ja

2000-luvuilla urheiluväline-, -jalkine ja -tekstiilivalmistajaksi. Wilsonin lisäksi Amer Sportsin talliin tulivat mm.

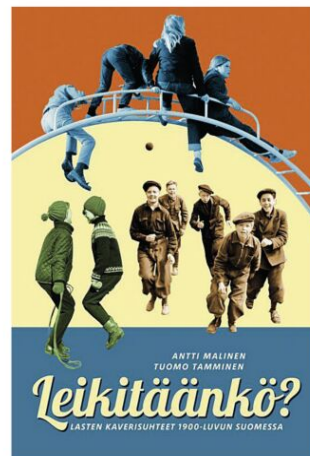
Arc'teryx, Suunto, Salomon ja Atomic. Merkivalikoimaan liittyi 2010-luvulla Peak Performance. Mainehaitaksi muuttuneesta tupakasta yhtiö hankiutui eroon vuonna 2004. Sinänsä syöpäkääryleiden valmistus oli loppuun asti hyvin kannattavaa liiketoimintaa.

Parpola analysoi Amerin muutosvaiheita tarkasti. Hän osoittaa, että tie maailmanmitan toimijaksi ei ollut suoraviivainen. Matkalle mahtui erehdyksiä ja toisaalta onnekkaita sattumia. Yhtiö oli myös valtausyritysten kohteena sekä 1990-luvulla että 2000-luvulla. Kolmas kerta sanoi toden, kun kiinalaisen Anta Sports Products -yhtiön johtama ryhmittymä vuonna 2018 teki tarjouksen, josta yhtiön hallitus ja osakkaat eivät voineet kieltäytyä. Laajasti ottaen Amerin ostamisen voi tulkita Kiinan maailmanlaajuisesti harjoittamaksi pehmeäksi vallankäytöksi.

Amerin toimitusjohtajista **Roger Talermon** oli iso rooli yrityksen muuntumisessa maailmanlaajuisesti urheilutuotteiden merkiosajaksi. Vuosina 1996–2009 yhtiötä johtaneen Talermonin oma urheilutausta ja kansainväliset kontaktit auttoivat osaltaan asiaa. Urheilubisneksessä taitonsa näyttäenest Talermosta tuli myös Suomen Olympiakomitean puheenjohtaja vuosiksi 2004–2012. Häneen kohdistui suuria odotuksia, jotka eivät välttämättä täyttyneet. Kasvavan Amer-konsernin johtaminen vei paljon aikaa ja etenkin finanssikriisin vuosina 2008–2009 toimitusjohtajan ykköshuolet olivat muualla kuin Olympiakomiteassa. Varmaa on, että Amer jäi voiton puolelle toimitusjohtajansa saavuttamasta statuspaikasta. Parpola toteaa, että Amerille Talermonin puheenjohtajuus avasi kansainvälisesti muutoin vaikeasti avautuvia ovia.

Teksti soljuu eloisesti, vaikka mukaan on jäänyt jonkin verran turhaa talousjargonia. Amerin historia on myös urheilutuotemerkkinoinnin peruskurssi. Parpola kertoo havainnollisesti, miten meille luodaan tarpeita, joista emme edes olleet tietoisia. Komea kuvitus kertoo osaltaan mielikuvamarkkinoinnin kehityksestä.

JOUKO KOKKONEN

 Kirja

Kaverisuhteet muutoksessa

Antti Malinen & Tuomo Tamminen: *Leikitäänkö? Lasten kaverisuhteet 1900-luvun Suomessa.*

Gaudeamus 2022. 496 s.

PUREUDUTTAESSA SUOMALAISLASTEN kaverisuhteisiin runsaan sadan vuoden ajalta ollaan mittavien haasteiden edessä. Tekemillään rajauksilla **Antti Malinen** ja **Tuomo Tamminen** johdattelevat lukijan teoksensa sivuille. Tarastelu kohdistuu lähinnä 5–15-vuotiaisiin lapsiin. Tämänkin valinnan ongelmallisuuden tutkijat tunnustavat, sillä kaveripurukkojen koostumus ei noudata tutkijoiden tekemää ikärajausta. Aineistojen läpikäynnissä on hyödynnetty suhteellisen vapaamuotoista teemoittelua ja tyypittelyä. Teemat ovat löytyneet laajaa muistitietoa-aineistoa – useiden satojen eri-ikäisten suomalaisten muisteluja – lukien. Tyypittelyssä on puolestaan hahmotettu, millaiset lapsuuden ja vertaisuhteiden kokemukset ovat olleet tunnusomaisia kullekin aikakaudelle.

Tutkijoiden tekemät menetelmälliset valinnat ovat tuottaneet kirjan rakenteen. Kaverisuhteita tarkastellaan neljässä pääluvussa. Ensimmäinen ajanjakso sijoittuu 1900-luvun alusta vuoden 1921 oppivelvollisuuslakiin. Toinen jakso ulottuu sotien jälkeiseen aikaan. Kolmannen jakson ytimessä ovat suuret ikäluokat tekemiseen ja aikuisten heihin kohdistamine huolipuheineen. Lapsuus lähiössä on neljännen luvun otsikko. Luvussa osoitetaan lapsuuden muuttunut

asema. Uusina ilmiönä nostetaan esiin muiden muassa koulukiusaaminen, sukupuolinen suuntautuminen ja perinteisten auktoriteettiasetelmien purkautuminen. Jälkisanoina kurkistetaan myös uuden vuosituhannen todellisuuteen.

Teoksen kirjoittajat ilmoittavat lähenteensä hakemaan vastauksia kysymyksiin, millaisia ilmiöitä, muutoksia ja jatkumoa lasten kaverisuhteisiin ja yleisemminkin suomalaisen lapsuuteen on liittynyt. Muutuvat yhteiskunnalliset olot ja arvot sekä vaihtuvat lapsuus- ja kasvatuskäsitykset ovat osaltaan luoneet ne kehukset, joissa kaverisuhteita on synnytetty. Ja kyllähän yhteiskunnallisten olojen muutoksia vuosisataan mahtuu useine sotineen, jälleenrakentamisineen, lamoineen ja kaupungistumisineen. Oivaltavasti tutkijat ovat sitoneet yhteiskuntamuutokset taustoittamaan tutkimusaineistona hyödyntämäänsä muistitietoa. Aineistokäsittelyn vaivannäkö palkitsee, sillä elämänmakuiset tekstilainaukset kuvaavat syvästi ihmisten kokemusellisuutta.

Kirjassa on kyse myös aikuisten ja lasten välisistä alati muuttuvista suhteista. Lapsiin kohdistuneen sosiaalisen kontrollin muutokset tulevat näkyviksi. Turvallisuuden lisääntymistä valaisee se, että vuonna 1950 Suomessa kuoli tapaturmaisesti yli 480 lasta mutta vuonna 2015 alle 15-vuotiaita menehtyi tapaturmissa enää 31. Ainakaan näiltä osin kai puuta lapsuuden vapaaseen leikin ja touhun tilaan ei kannata romantisoida. Tutkijoiden mukaan 1960- ja 1970-luvut olivat lapsiin ja nuoriin kohdistuneen vahvan sosiaalisen kontrollin aikaa. Tämän jälkeen auktoriteettiasetelmat alkoivat purkautua ja alettiin puhua saksalais sosiologi **Thomas Ziehen** sanoin itsetematsoivasta nuorisosta. Kaverisuhteiden kokiessa laadullisia muutoksia syntyi uudenlaisia eriytyneitä lapsi- ja nuorisokulttuureja omine elämäntyyllisine valintoineen.

Kirjan sivistävää antia on myös merkittävien lapsuustutkijoiden toimijoiden esittely. Mukaan mahtuvat muun muassa **Matti Koskennien** koululuokkatutkimukset, **Rafaal Helangon** tutkimukset turkulaisista poikasakeista ja tyttöryhmistä (!) sekä Ziehen teoretisoinnit uudesta nuorisosta. Selväksi tulee sekin, että tut-

kijoiden kiinnostus suuntautui pitkään ainoastaan poikiin. Suomessakin tyttötutkimus käynnistyi pontevasti vasta 1980-luvulla. Vuosisadan aikana lapsuuden kaverisuhteisiin vaikuttaneiksi suuriksi tekijöiksi Malinen ja Tamminen esittävät varttuvan sukupolven lisääntyneen vapaa-ajan, kaupungistumisen myötä lisääntyneet lasten keskinäiset kontaktit sekä aikuisten muuttuneet asenteet lapsuutta kohtaan.

Leikitäänkö?-teos on hallittu kokonaisuus suomalaislasten kaverisuhteista. Kirjan parasta antia on lapsuuden näkeminen osana mittavia yhteiskunnallisia muutoksia sekä alati uusiutuvina sukupolvisuhteina. Kirjoittajat päättävät teoksensa toteamukseen, että ”yhteenkuuluvuuden ja arvostetuksi tulemisen tunteet eivät ole muuttuneet 120 vuodessa mihinkään”. Erityisen hyödyllistä luettavaa kirja on liikuntatutkijoille, sillä onhan urheilu ollut yksi keskeisimmistä kaverisuhteiden synnyttäjästä. Siinäpä haastetta tutkimusaukon täyttäjille!

HANNU ITKONEN

liikuntasosiologian emeritusprofessori
Jyväskylän yliopisto
hannu.itkonen@jyu.fi

Raha ratkaisee jalkapallossa

Hannu Aaltonen & Tapio Keskitalo: Jalkapallon musta kirja. Kuningaslaji ja rahan mahti.

Otava 2022. 301 s.

RAFLAAVASTI OTSIKOITU *Jalkapallon musta kirja* on toimittajakaksikon **Hannu Aaltonen** ja **Tapio Keskitalo** tietokirja jalkapallossa ja rahasta. Siinä pyritään vastaamaan, miksi tulevat MM-kisat pelataan Qatarissa, vaikka ne mitä ilmeisimmin oli myönnetty järjestäjille lahjuksien avulla ja kisapaikkoja rakennettaessa on kuollut tuhansia siirtotyöläisiä. Teos tarjoilee uutta tietoa ja vetää yhteen jo tiedettyä mielenkiintoisesti.

Kirjoittaja kiinnostaa myös se, miksi huippuseurat kykenevät ostamaan pelaajia, vaikka ne ovat pahasti velkaantuneita. Vastaus liittyy monimutkaiseen vyyhtiin, jonka osia ovat ainakin seuraavat asiat: pelaajoi-keuksien ja pelaajan kasvojen omista-

misoikeus, tulevat katsojatulot, sponsoritulot, fanituotemyynti, pelaajien tuloihin ja omistajien omaisuuteen liittyvä veronkierto ja viimeisenä sekä tärkeimpänä otteluiden televisiointituotot. Eniten nettoava *Valioliiga* saa jo pelkästään kotimaisista televisiointisopimuksistaan yli kaksi miljardia euroa kaudessa vuosina 2022–2025. Saksan *Bundesliiga* tienaa hieman yli puolet tästä pelikaudesta. Myös Espanjan *La Liga* saa lähes miljardin kaudessa televisiointioikeuksistaan.

Tekijöiden vastaus esitettyihin kysymyksiin on, että kaiken takana on nykyinen globaalitalousjärjestelmä ja sen sisältämät korruptoivat pakot. He toteavat, että ”*vaikka jalkapallo on ensisijaisesti urheilua, se on samalla valtava bisnes*”. Myöhemmin he siteeraavat valmentajaveteraani **Louis van Gaalia**, joka totesi keväällä 2022 Fifan motiiveista Qatarin kisojen suhteen kyse olevan yksinomaan rahasta ja kaupallisista intresseistä.

Kirjoittajat ovat kokeneita toimittajia, ja työn jäljestä näkee heidän taustatyönsä tarkasti. He nostavat esiin lukuisia taloudellisia vääriinkäytöksiä sekä niitä koskevia epäilyjä valottaen taustoja monipuolisesti. Kirja nostaa esille myös jalkapallon tasa-arvon työn yhteyden rahan ja sen puutteeseen. Huomionarvoista on myös tapa, jolla kirjoittajat siteeraavat **Helmarien** kesken sopimuskauden erotettua päävalmentajaa **Anna Signeulia** korrektisti tämän ihmetellessä, miksi valmentajia ei kouluteta koko populaatiosta, sillä hänen mukaansa silloin saataisiin enemmän hyviä valmentajia kuin ainoastaan yhdestä sukupuolesta valikoitaessa.